

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 15-01-44497 פ. (המנוח) ואח' נ' כ. (מנהל עיזבון) ואח'

1.12.16

בפני כבוד השופטת אלה מירז

בעניין עיזבון המנוח י.פ. ז"ל

האוניברסיטה העברית
ע"י ב"כ עו"ד אדלר יובל

מבקשת

נגד

משיבים

1. א.כ. (מנהל עיזבון)
2. ש.ש. (חסוי)
- באמצעות הקרן לטיפול בחסויים (אפוט' לרכוש)
ע"י ב"כ עו"ד י. ריינפלד
3. א.ש. חסויה
- באמצעות אפוטרופסה-הקרן לטיפול בחסויים
ע"י ב"כ עו"ד יצחק ריינפלד
4. האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון

פסק דין

1. המבקשת הגישה תביעה לפסק דין הצהרתי, לפיו בהתאם לצוואת המנוח י.פ. ז"ל (להלן: "המנוח") האוניברסיטה העברית בירושלים (להלן: "המבקשת"), הינה בעלת זכויות "יורש אחר יורש" בהתאם לסעיף 42 לחוק הירושה – תשכ"ה-1965. מבקשת להורות למנהל העיזבון כי לאחר אריכות ימיו של המשיב 2 תועבר אליה יתרת העיזבון.
2. המנוח נפטר ביום 25.8.01 כשהוא אלמן והותיר צוואה מיום 8.10.97. צו קיום צוואה ניתן ביום 7.1.02 (להלן: "הצוואה"). הזוכים על פי הצוואה הינם המשיב 2 ש.ש., בנו המאומץ של המנוח והמשיבה 3 א.ש., בת אומנה. ש. הוכרז כחסוי (להלן: "החסוי") וגם המשיבה 3, סובלת מליקויים נפשיים ושוהה במוסד.
3. לפני כשנתיים פנו אל המבקשת, הגב' ל., בת זוגו של המנוח המשמשת כאפוטרופוס לגוף לחסוי, וידידה מר ל.ג. והפנו את תשומת ליבה של המבקשת לסעיף 7 לצוואת המנוח. פניית השניים נעשתה מתוך ידיעה שרצון המנוח היה כי לאחר פטירת החסוי המבקשת, תירש את עיזבון המנוח שיותר ומתוך הבנה כי כך גם קובעת הצוואה. בעקבות הפנייה, הגישה המבקשת את התביעה.

טענות המבקשת

4. טענות המבקשת להיותה "יורשת אחר יורש" נסמכות על שתי טענות עיקריות:
 - א. פרשנות צוואה.
 - ב. נסיבות חיצוניות - רצון המצווה הנלמד מנסיבות חיצוניות, דוגמת תצהיר בת הזוג של המנוח, נסיבות חיי המנוח ומצבו של החסוי המלמדים על רצונו שהמבקשת תירש לאחר החסוי.
5. לענין פרשנות הצוואה - טוענת לקיומם של 2 ביטויים המלמדים לכאורה על היותה "יורשת אחר יורש" - האחד - בסעיף 7 לצוואה צויין הביטוי "לפניי או כאחד עימי" - לטענתה האפשרות כי המנוח ובנו ילכו לבית עולם במועד אחד "כאחד עימי" אינה מתקבלת על הדעת. לפיכך אין לראות בכך את כוונת המצווה. יש

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 15-01-44497 פ. (המנוח) ואח' נ' כ. (מנהל עיזבון) ואח'

לפרש הביטוי כמצב בו השניים לא יהיו בחיים, אפילו שעת פטירתם לא תהא זהה. אין הכוונה למשמעות המילולית של הביטוי. פרשנות אחרת משמעה כי הצוואה שותקת, לענין מה שיעשה ברכוש, לאחר פטירת החסוי. החסוי אינו מסוגל לדאוג לענייניו, אינו כשיר לקבל החלטות, כאשר המנוח אף מינה מנהל עיזבון שתפקידו כנאמן/אפוטרופוס. גם מהבחינה הצורנית, לאחר שסעיף 6 לצוואה הסדיר את פרוט תפקידי מנהל העיזבון בחיי החסוי, קובע סעיף 7 לצוואה מה ייעשה בעיזבון לאחר מותו.

השני - הביטוי "יתרת עזבוני", המצוי בסעיף 7 לצוואה. ככל שמדובר בהוראת "יורש במקום יורש" לא ברור השימוש בביטוי "יתרת עזבוני", שהינו יותר שייך בהוראת "יורש אחר יורש". סתירה פנימית זאת בהוראת הסעיף מחייבת לימוד מנסיבות חיצוניות.

6. לענין הנסיבות החיצוניות - מציינת כי המנוח היה חולה דיאליזה, בעוד בנו במצב רפואי טוב ולכן החשש כי בנו ילך לבית עולמו לפניו או יחד עימו, כלל לא הטרידה את המנוח. מפנה לתצהיר בת הזוג ל. לפיו לאחר הפטירה הרכוש יעבור למבקשת. טוענת למינוי אפוטרופסים זרים ולא קרובי משפחה, שכלל לא בטוח שקיימים. אין בויתור על הליך ראיות, כדי לאיין משקלו הראייתי של התצהיר. לא הוצגה גרסה עובדתית סותרת. אי שינוי הצוואה נובע מכך שהמנוח קרא עברית באופן מוגבל ולכן התקשה להבחין בכך שהצוואה אינה משקפת את רצונו. דוחה טענת השיהוי. עם היודע דבר קיומה של הצוואה החלה לפעול למימוש זכותה. עם מיצוי ההליכים פנתה לבית המשפט.

עמדת ב"כ היועמ"ש

7. שולל את עמדת המבקשת. המדובר בהוראת צוואה מסוג "יורש במקום יורש" בהתאם לסעיף 41 לחוק הירושה, תשכ"ה-1965. הוראת הצוואה ברורה ואינה משתמעת לשתי פנים. אין מדובר בפרשנות, תיקון ו/או השלמת חסר בהתאם לאומד דעת המצווה. הזוכה ע"פ צוואה עודד בחיים לפיכך אין תחולה לסעיף 7 לצוואה.

עמדת המשיבים 2-3

8. המדובר בהסדר של "יורש במקום יורש", היורש בחיים ולפיכך למבקשת אין כל זכות בעיזבון. המנוח ביקש להוריש למבקשת רק במקרה בו המשיב 2 היה נפטר לפניו או בעת ובעונה אחת עימו.

לענין פרשנות צוואה - הוראת הצוואה ברורה ואינה משתמעת לשתי פנים.

דוחים את פרשנות המבקשת לביטוי "**כאחד עימי**". המנוח ציווה את עזבונו למבקשת להקמת קרן מלגות רק במקרים בהם בנו לא יהיה בין החיים במועד פטירתו. טרגדיות של מוות משותף מצוי בתאונות ופיגועים, סיטואציה נפוצה במחוזותינו ואף קיימת הוראת חוק בעניין.

הביטוי הסמוך "לפניי" מלמד כי מדובר על "יורש במקום יורש". מתן משמעות של "יורש אחר יורש" מעקר מתוכן את הביטוי "לפניי". מצביעים על התחימה בפסוק המצביע על חלופה זהה.

מרקם הצוואה מלמד על הסדר של "יורש במקום יורש". בסעיף 4 לצוואה פורט העיזבון, סעיף 5 לצוואה מונה מנהל עיזבון, בסעיף 6 לצוואה ציווה המנוח למשיב 2 ובסעיף 7 נשוא המחלוקת, ציווה מה ייעשה ברכושו, שאותו ביקש להנחיל לבנו, אם לא יהיה בחיים ביום פטירת המצווה. המונח "**יתרת עזבוני**" פורש כבר בסעיף 2-3 לצוואה, בהם ביקש לנכות את חובותיו והוצאות קבורתו.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 15-01-44497 פ. (המנוח) ואח' נ' כ. (מנהל עיזבון) ואח'

9. **באשר לפנייה לנסיבות חיצוניות** - לשון הצוואה ברורה ואינה דורשת התחקות אחר נסיבות חיצוניות. דיני הצוואות אינם מאפשרים הגשמת אומד דעת המצווה, אם הדבר אינו אפשרי ע"פ לשון הצוואה. פרשנות צוואה נעשית בדרך דו-שלבית ורק אם לא ניתן להבין מלשון הצוואה וממילותיה את כוונת הצוואה, ניתן לפנות לנסיבות חיצוניות. ההסכמה להסדר הגשת סיכומים מבלי להודות בתצהירים. המבקשת בחרה שלא להוכיח את הטען על ידה ובחרה להסתפק בהגשת סיכומים. תצהיר הגב' י. מהווה הבנה שניתנה בסוף שנת 2014 לצוואה שנערכה בשנת 1997 והמצהירה לא נחקרה. לא הובאו תצהירי עדי הצוואה. היתה למנוח שהות לתקן הצוואה ככל שחשב שאינה עולה עם רצונו. לא הובאו עדויות ממנהל העיזבון או "הידיד". טוענים טענות מקדמיות של התיישנות ושיהוי. התביעה הוגשה 14 שנים אחר פטירת המנוח. העובדות היו ידועות לצדדים עוד טרם פטירת המנוח. כמו כן המידע היה ברשות המבקש עוד בחודש יוני 2012.

דיון

מתי נזקקים לכללי פרשנות ולנסיבות חיצוניות – המסגרת הנורמטיבית

11. מקום בו לשון הצוואה ברורה, יש ליתן לה תוקף מבלי להידרש לכללי פרשנות, כמו פנייה לנסיבות חיצוניות לצוואה על מנת להתחקות אחר אומד דעת המצווה. בע"א 412/79 מנחם נ' שילה, פ"ד (1) 76, 78 נקבע: "לא הייתה לשון זו משתמעת לשתי פנים, חזקה עליה שהיא מביעה כוונת המצווה. לנסיבות חיצוניות ניתן להזדקק, אם אומד דעתו אינו משתמע מתוך הצוואה עצמה." כך נפסק אף בע"א 7631/12 אמסטר נ' קרן קיימת לישראל (מיום 12.8.15) ע"י כב' השופט דנציגר: "ההנחה העומדת ביסוד גישה זו הינה כי דברי המצווה מבטאים כוונתו לאשורה, אם הלשון שבה בחר המצווה הינה פשוטה וברורה, הרי שיש ליתן לה תוקף כפשוטה. רק אם דברי המצווה אינם ברורים - למשל כאשר לשון הצוואה משתמעת לשתי פנים או כשפירוש מילולי של הוראה אחת בצוואה אינו מתיישב עם הוראות אחרות בה - יש מקום להתקדם לשלב השני של הפרשנות שבמסגרתו נבחנות הנסיבות החיצוניות לצוואה." בבע"מ 8300 פלוני נ' פלונית (מיום 2.8.12) קובע כב' השופט הנדל: "על כן, משלשון הצוואה ברורה היא, ייתכן ואין מקום להיזקק לפרשנות חיצונית של כוונת המצווה. לאמור, כוחה של הלשון הברורה של הצוואה - רב יותר מכוחה של הלשון הברורה של החוזה. זאת, בשל חשיבות העיקרון של כיבוד רצון המת, כאשר הראיה הטובה ביותר היא לשון המסמך שערך, ואשר לגביו לא יכול יותר להעיד."

מהכלל לפרט

12. תחילת ההליך בפניית הגב' ל. וידידה למבקשת, תוך הפניית תשומת ליבם לאמור בסעיף 7 לצוואה. עיון בצוואה מעלה כי הוראות הצוואה ברורות ונהירות, כפי שנסביר להלן, וראוי היה כי המבקשת תדחה בנימוס את הפנייה ולא תעלה טענות לפרשנות הצוואה שהינה ברורה ואינה דורשת פרשנות. תחושה של אי נוחות עולה למקרא התובענה וניכר כי זהות המשיבים 2-3, חסויים, מהווה חלק מהמוטיבציה לנהל את ההליך הנ"ל ולא דווקא רצונו של המנוח.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 15-01-44497 פ. (המנוח) ואח' נ' כ. (מנהל עיזבון) ואח'

הגישה הפטרנליסטית של המבקשת, כעולה מכתבי הטענות, תוך פגיעה אפשרית בחסוי, ככל וייבחר להביא ילדים לעולם, או לנהל זוגיות, או במידה וייבחר לערוך צוואה תמוה ואולי אף אינה ראויה. יש לציין את הכחשתה הגורפת של ב"כ המשיבים 2-3, מקיום שיחה עם ב"כ המבקשת, בדבר האפשרות כי החסוי יערוך תצהיר.

טענות המבקשת בצורך לפרשנות צוואה נסמכות על קושי ב-2 ביטויים: **הביטוי "כאחד עימי" והביטוי "יתרת עיזבוני"**, שניהם מצויים בסעיף 7 לצוואה. נבדוק להלן את השאלות והתהיות אותן מעלה המבקשת.

פרשנות סעיף 7 לצוואה - "כאחד עימי"

13. הביטוי הראשון שלכאורה מעלה קושי הינו **"כאחד עימי"**. סעיף 7 לצוואה קובע:

"יילך ש. לבית עולמו, לפני או כאחד עמי, תקבל האוניברסיטה העברית בירושלים את יתרת עיזבוני וזאת על מנת שתקים קרן מלגות על שם ל. וי.פ."

פרשנות מילולית

המבקשת שגתה בקריאתה את הסעיף. עת ניתקה את הביטוי "כאחד עימי" מהביטוי הסמוך לו "לפני". פיסוק הצוואה מלמד כי הביטויים חלופיים ותוצאתם **אחת – יורש במקום יורש** ככל שהחסוי ח"ו לא היה בין החיים. הפירוש התמוה של המבקשת את הביטוי "כאחד עימי" כפטירת המנוח ובנו גם לא בשעה זהה **יוצר קושי** באשר לביטוי "לפני", המלמד על חשיבות סדר הפטירה.

המבקשת טוענת לקיום בעיה פרשנית שנויה במחלוקת, ומאידך יוצרת בוודאות קושי עם הביטוי "לפני" המלמד דווקא על כוונה להוראת "יורש במקום יורש" ודוק והבן.

יש לציין כי הניסוח "כאחד עימי" הינו ניסוח סטנדרטי בצוואות, גם אם האפשרות הסטטיסטית כי מצווה ויורש ייספו ביום אחד הינה נמוכה. כפי שצינו נכון המשיבים גם המחוקק הישראלי "השחית" סעיף לטובת מוות של שניים כאחד (ראה הוראת סעיף 9 לחוק הירושה ("שניים שמתו כאחד"). כאשר הסעיף אינו מדבר על בני זוג דווקא.

המבקשת אינה יכולה להיבנות מהפסיקה אליה הפנתה. בפסק דינו של בית המשפט העליון בע"מ 4282/03 **אולגה לרנר נ' יעקב פייר(פליקס)** מיום 21.6.05 התוצאה הייתה הפוכה לזו המבוקשת ע"י המבקשת ונדחתה הטענה של יורש אחר יורש. עמדת כב' השופט טירקל היתה **דעת מיעוט** שלא התקבלה ע"י שופטי הרוב השופטים ברק וגרוניס.

בתי"ע (ת"א) 106160/06 **עזבון המנוחה ש.ח ז"ל נ' ל. מ.** (מיום 10.6.09) פסק הדין נסוב על פרשנות צוואות הדדיות משותפות והתוצאה שנלמדה נסמכה גם על עקרון ההסתמכות.

שתיקת הצוואה – האומנם?

14. טענת המבקשת באשר לשתיקת הצוואה לענין מה יעשה בעיזבון לאחר פטירת החסוי, הינה חלק מהגישה הפטרנליסטית ובוודאי אינה יכולה להוות עילה ליצירת פרשנויות בצוואה שתוכנה בהיר ונהיר.

לא מצאתי כל קושי בשאלה מה יעשה ברכוש המנוח לאחר מות החסוי. המגמה בחוק הירושה הינה שלא לאפשר שלטון היד המתה (ראה: בע"מ 6251/15 **אוה דורית הופה נ' שמוליק קסוטו** (ניתן ביום 7.8.16) וגם אם הדבר אפשרי במתכונת יורש אחר יורש – אין חובה על המנוח לצוות באופן הזה **ודי במה שציווה מה יעשה בעיזבון שלו**. לפיכך אין לראות בצוואה כצוואה שותקת.

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 15-01-44497 פ. (המנוח) ואח' נ' כ. (מנהל עיזבון) ואח'

מרקם הצוואה

באשר למרקם הצוואה, המבקשת מעמידה את הסעיף במנותק מיתר הוראות הצוואה תוך העלאת שאלות ותהיות בבחינת יצירת יש מאין.

מהבחינה הצורנית הצוואה בנויה באופן הבא- סעיף 5 לצוואה מינוי מנהל העזבון, סעיף 6 לצוואה הוראת הציווי למשיבים 2-3 במידה והמנוח ייפטר כדרך העולם, כאשר סעיף 7 הינו הוראת "יורש במקום יורש" במידה והחסוי ח"ו לא היה בין החיים לפני פטירת המנוח או במקביל.

קריאת המבקשת כאילו סעיף 6 הינו הוראות למנהל העזבון חוטאת לפתיח הסעיף "עזבוני יחולק כדלקמן". סעיף 7 כאמור יוצר סיטואציה עובדתית אחרת ואין לעוות האמור בסעיף.

פרשנות סעיף 7 לצוואה – "יתרת עזבוני"

15. הביטוי השני שעורר קושי אצל המבקשת הינו הביטוי "יתרת עזבוני" וכמלמד על "יורש אחר יורש". אלא מאי שהביטוי מצוי בסעיף 3 לצוואה:

"מיתרת עזבוני שתיוותר לאחר קיום האמור בסעיף 2 לעיל, הנני מצווה, כי ישולמו כל הוצאות

קבורתי והקמת מצבה על קברי"

דהיינו המנוח פרט את סדר התשלומים לפני חלוקת עזבונו. וככל והמנוח ייפטר לפני או במקביל לחסוי אזי תקבל האוניברסיטה העברית את יתרת העזבון לאחר ששולמו הוצאות הקבורה, הקמת המצבה. לפיכך אין כל קושי בתהיית המבקשת כי במידה ותחשב "יורש במקום יורש" השימוש מיותר. לאור האמור בסעיף 3 לצוואה יש צורך בביטוי ודוק והבן.

לסיכום- פרשנות צוואה

16. **מכל המקובץ עולה כי יש לדחות את שתי טענות המבקשת** באשר לצורך בפרשנות צוואה. הביטויים **"לפניי או כאחד עימי"** וכן **"יתרת עזבוני"** ממוקמים במקומם הנכון ואינם יוצרים כל קושי המצריך פרשנות.

גם היות הצוואה שותקת מה יעשה בעזבון לאחר פטירת החסוי אינה מלמדת על "צוואה שותקת" בהקשר דיני הירושה. מרקם הצוואה מלמד כי סעיף 7 במקומו מונח ומורה על הוראת "יורש במקום יורש" ודוק והבן.

נסיבות חיצוניות

17. פסיקת בית המשפט העליון הינה חד משמעית ולפיה, כאשר לשון הצוואה ברורה יש ליתן תוקף לצוואה מבלי להידרש לכללי פרשנות כולל לא לפנייה לנסיבות חיצוניות לצוואה. ברגע שאומד דעת המצווה עולה מהצוואה, אין מקום להידרש לנסיבות חיצוניות כולל לא לתצהירה של הגברת ל. רצון המנוח כפי שמצויין בתצהיר הינו שונה מזה המצויין בצוואה.

סעיף 36 לחוק הירושה קובע:

(א) המצווה רשאי לבטל צוואתו, אם על ידי ביטול במפורש באחת הצורות לעשיית צוואה, ואם על

ידי השמדת הצוואה; השמיד המצווה את הצוואה, חזקה עליו שהתכוון בכך לבטלה.

(ב) צוואה חדשה, אף אם אין בה ביטול מפורש של צוואה קודמת, רואים אותה כמבטלת את

הקודמת במידה שהוראות הצוואה החדשה סותרות את הוראות הצוואה הקודמת, זולת אם אין

בצוואה החדשה אלא הוספה על האמור בצוואה הקודמת."

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

ת"ע 15-01-44497 פ. (המנוח) ואח' נ' כ. (מנהל עיזבון) ואח'

1 ככל שרצון מצווה משתנה הרי שבהתאם לחוק, הדרך לעדכון צוואה הינה בשינוי צוואה ולא בשיתוף
2 אחרים מהרהורי ליבו של המצווה. ייתכן גם שהמצהירה לא הבינה את רצון המנוח כאשר גם אם היה רצון
3 למנוח להקים קרן מלגות להנצחת המנוח ואשתו ז"ל היה זה רק במידה והמשיבים 2-3 לא יירשו אותו.
4 **18. לענין טענות הסף-נוכח** המסקנה כי הוראת סעיף 7 לצוואה הינה **"יורש במקום יורש"**, אין חשיבות לדיון
5 בשאלה אם התביעה התיישנה או הוגשה בשיהוי. גם נוסח ההחלטה מיום 2.2.16, ביקשה למקד את הדיון
6 בשאלה האם לפנינו **"יורש במקום יורש"** או **"יורש אחר יורש"**, תוך הותרת טענות המקדמיות לעת
7 אחרת. לאור המסקנה לעיל ודחיית טענת המבקשת לגופה אין מקום לדיון האמור.

אחרית דבר

19. מכל המקובץ לעיל התביעה נדחת.
20. הוראת סעיף 7 הינה **"ביורש במקום יורש"**.
21. המבקשת תישא בהוצאות המשיבים 2 ו-3 ובשכ"ט עו"ד בסך 10,000 ₪ כולל מע"מ.
ניתן לפרסום בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן היום, א' כסלו תשע"ז, 01 דצמבר 2016, בהעדר הצדדים.

אלה מירז, שופטת